

KORMORAN, EESTI OLULINE PÕLISLIIK

EESTI LÕODUS

Populaarteaduslik ajakiri. Ilmunud 1933. aastast. 6,90 €

Jaanuar-veebruar 1/2025

AASTA PUU

Saar hoiab
metsade elurikkust

AASTA LOOM

Pöder sobib
jahedasse kliimasse

RÄÄTSAMATKAD

Kuhu ja kuidas
matkata?

AASTA OLENDID

Tuleb mitmekesine aasta

9 770131 586018

- 2 TOIMETAJA VEERG:**
KATRE PALO
- 3 SÕNUMID**
- 8 UUS ALGATUS:** Käsiraamat
koondab kasulikke nippe
võitlemaks koolis väärinfo vastu
- 10 SEIK:** Viktor Masingu tamm
tuletab ta õpetusi meelde.
JUHAN PÜTTSEPP
- 12 PÕDRA KUI LIIGI
KUJUNEMINE**
- 14 AASTA LOOM:**
Pöder on Eesti põlisasukas
JÜRI TÕNISSON avab tänavuse
aasta looma elukäiku, kombeid ja
nüüdisaega: teda on kasutatud
isegi koduloomana hobuse asemel
- 20 UNUSTATUD PÕLISLIIGI
KORMORAN**
- 22 AASTA LIND:**
Kormoran – tõrjutud, kuid oma
AGUR PAESÜLD ja KUNTER TÄTTE
kummutavad müüte tänavusest
aasta linnust, alustades liigi
looduslikkusest ja võõrliigi
staatuses
- 28 TEGUTSE TEADLIKULT:** Kas
kormorane kaitsta või süüa?
MARTIN TIKK jagab arvamust, et
väidetavalt kalamaitselisest aasta
linnust võiks meil edukalt
valmistada gurmeeroogi
- 30 AASTA PUU:** Saarepuu, metsade
mitmekesisuse kandja
IVAR SIBUL juhatab aasta puu
sisse ülevaatliku artikliga hariliku
saare olemusest, tema sõpradest
ja vaenlastest
- 36 TUNNE LOODUST:** Saare
perekonna võõrliigid haljastuses
OLEV ABNER õpetab tundma
saareliike, kes on välismaalt meile
sisse toodud ning keda võib näha
parkides või aedades
- 40 AASTA ORHIDEE:** Erkroosade
õitega aasta orhidee: püramiid-
koerakäpp
TIIU KULL tutvustab silmapaistvat
käpalist, kelle õites pole nektarit
ning keda eelkõige ohustab
niitude metsastumine
- 52 POSTER:** Eesti Looduse
fotovõistluse loomafoto
peauhind noorte arvestuses;
MIHKEL PAIDE

Foto: Tauri Kirispuu

Foto: Kaarel Kalsel

Foto: Ingmar Muusikus

- 46 INTERVJUU:** Taimede ja seente
kooselu pakub huvi nii
teadlastele kui ka
põllumeestele. Tartu ülikooli
molekulaarse ökoloogia
professori MAARJA ÖPIKUGA
vestelnud TOOMAS KUKK
- 52 SADA RIDA EESTI LOODUSEST:**
Meri ja loodus. TIIT HENNOSTE
- 54 EESTI KIHELKONNAD:** Kirbla,
tagasihoidlik kihelkond
Läänemaal
- 62 MATKARADA:** Räätsadega soos:
Hea tava lisab tegevusele
väärtust
KADRI ERIT ja MARIKA KOSE
annavad nõu räätsaretkelistele:
matkal juhindu hea tava
põhimõtetest
- 66 TEADUSLUGU:** Peter von Glehn:
mees, kes eelistas teadust
mõisamajandusele
MAIT TALTS meenutab 19. sajandi
Eesti päritolu botaanikut, kelle
sünnist möödub tänavu 190
aastat
- 70 PANIN TÄHELE:** Kohutav
kohtumine kajakaga
- 72 METSAST JA PÖLLULT:**
Magusalt lõhnav kaneel
TRIIN NÕU vaeb hinnatud vürtsi
mitmekesiseid kasutusvõimalusi
- 74 RAAMATUD**
- 76 IN MEMORIAM:**
FRED JÜSSI,
ANTS ROOS,
RUTH LING,
MARE PUHK
- 78 LIHTNE KÜSIDA**
- 79 RISTSÕNA**
- 80 SÜNNIPÄEVAD**
-
- ESIKAANEL:**
Kormoran
- Kaanefoto:
Mati Kose

KAS HÄBEMATULT JULGED?

Viimasel viiel aastal oleme Eesti Looduse uut aastakäiku alustanud eriliste olenditega. Selles mõttes eralistega, et nad on valitud aasta liikideks, keda järgneva tosina kuu jooksul üldsusele lähemalt tutvustada, nende eripärasid, tähtsust ja probleeme käsitleda. Liikide valiku teevad erialaühendused, aasta puud on aga valinud Eesti Looduse toimetuse.

Tänavuse aasta liigid on põder, kormoran, harilik saar ja püramiidkoerakäpp, juurepessu perekond, harilik roossammal ja rohu-samblikuõlane. Eluta keskkonnast on tähelepanu all klbumuld – 2025. aasta muld. Küllap Eesti Looduse ilmutamise ajaks on teada ka aasta kala, mille kandidaadid on trulling, angerjas ja ümarmudil.

Aasta loomast põdrast võib mõistagi väga palju kirjutada, sest tegu on meie põlisliigiga. Inimestele on temast ajast aega olnud palju kasu: väärtuslik on põdra nahk ja karvkate ning tema liha on väga hinnatud toidupoolis.

Põdrast on üksikasjalikult kirjutanud zooloog Jüri Tõnisson. Kindlasti leiab igaüks sellest artiklist midagi huvitavat, isegi kui loom tundub vana tuttav. Mis lugu on põdra hammastega? Või miks mõjub palavus talle rängalt (meie suvised kuumalained!)? 2021. aasta pika kuumalaine ajal oli põdraema kahe vasikaga mitu päeva mulle naabriks. Kobraste tekitatud veekoju oli siis hea paik, kus palav aeg üle elada. Keskpäeva paiku marsiti sisse ja õhtul välja. Olukord ei andnud häbeneda ega saanud ka uudistavaid inimesi peljata – julgus tuli elu hinnaga kokku võtta.

Põdraga ei ole inimesel suusad lootusetult risti olnud, kuid aasta linnu kormoraniga on karvu-sulgi katkutanud omajagu. Tegu on kalatoidulise linnuga. Paraku on kormoranidel hea isu, mistõttu teevad nad palju tüli kalameestele. Suuresti just see vaen on olnud põhjus, miks kormoranid sattusid Euroopas väljasuremisohu ja kadusid ka Eestist.

Pragu läheb kormoranipopulatsioonil siin kenasti. Seda tigidamad on kalurid, kes tajuvad kormoranis väga tugevat konkurenti. Ent linnuteadlased kutsuvad üles vaatama suuremat pilti ja toonitavad: meil ei ole piisavalt tõendeid selle kohta, et kormoranid söövad kalameestele olulised kalad ära ning teevad kalatööstusele suurt kahju.

Pahameel „mis nad tulevad meie õuele“ tuletab meelde ajakirjanduses vallandunud sulesõja huntide üle. Hundid on läinud aina julgunumaks, oli keegi kindel. Muidugi on inimesel raske leppida, kui kõhutäidet tullakse meie juurest või eest võtma või instinktide ajel muid tükke tegema. Aga usutavasti suudame kuskil inimlikus meesopis teadvustada, et loodusel on omad põhjused ja tagajärjed käigud. Heast peast ei käitu keegi tavapäratult. Jagugu meil pikka meelt ja aukartust looduse ees!

Katri Palo

Foto: Toomas Kukkk

EESTI LOODUS

76. aastakäik Nr 1, jaanuar-veebruar 2025

Toimetuse aadress:
Baeri maja, Veski 4, 51005 Tartu
e-post eestiloodus@loodusajakiri.ee

Peatoimetaja **Toomas Kukkk**
toomas.kukkk@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Katre Palo**
katre.palo@loodusajakiri.ee

Toimetaja **Piret Pappel**
piret.pappel@loodusajakiri.ee

Keeletoimetaja **Monika Salo**
monika.salo@loodusajakiri.ee

Kujundaja **Raul Kask**
raul@ww.ee

Teabegraafika: **Andrei Kupjanski**

Makett: **Martin Mileiko** (Profimeedia)

Toimetuskolleegium:
Tiit Hennoste, Jüri Kaljundi, Toomas Kukkk, Marju Kõivupuu, Ott Luuk, Lauri Mällo, Arko Olesk, Taavi Pae, Janika Ruusmaa, Irja Saar, Jaanus Terasmaa, Angelika Verš

Väljaandja: MTÜ Loodusajakiri
Rävala pst 10, 15042 Tallinn
www.loodusajakiri.ee
www.facebook.com/eestiloodus

Tegevjuht **Katre Palo**
610 4105, loodusajakiri@loodusajakiri.ee

Turundusjuht **Mariliis Kesküla**
501 0119, mariliis@loodusajakiri.ee

Reklaam: **Riho Kinks**
508 6690, riho.kinks@loodusajakiri.ee

Tellimine:
www.tellimine.ee/loodusajakirjad
617 7717, tellimine@expresspost.ee

Loe veebist:
Eesti Looduse värsked artiklid leiab ka veebist www.eestiloodus.ee

© MTÜ Loodusajakiri, Eesti Loodus®, 2024

Ajakiri ilmub keskkonnainvesteeringute keskuse rahastusel

Trükitud trükikojas Printall

ISSN 0131-5862 (trükis)
ISSN 2228-3692 (võrguväljaanne)